

Avsnitt 9 Uppdrag Akademisk frihet

Musik

Programledare (Pgml) Ja, hej och välkommen till Ämbetet - Universitetskanslersämbetets podd om högre utbildning jag heter Urban Göranson. I det här avsnittet ska vi verkligen sätta högre utbildning och forskning i fokus och ägna oss åt det där grundläggande begreppet, akademisk frihet. För saken är nämligen den att den 15 maj i år, 2024, så redovisade UKÄ ett regeringsuppdrag för utbildningsdepartementet. Ett uppdrag som startade redan i januari 2023 men som nu resulterat i rapporten Akademisk frihet i Sverige - Regeringsuppdrag om lärosätenas arbete med att främja och värna akademisk frihet.

Med oss här i Ämbetets studio så finns två av projektdeltagarna i rapportarbetet med akademisk frihet från UKÄ; Martin Bergman och Lovisa Hellberg. Välkomna!

Lovisa Hellberg (LH) Tack så mycket!

Martin Bergman (MB) Hej hej!

Pgml Hej! Ni har haft en hel del ögon och öron på er efter den 15 maj. Var mycket mediabevakning märkte man.

MB Så var det absolut. Det var en fullpackad eller en tät vecka förra veckan. Vi släppte rapporten då på onsdagen och sen så hade vi ett seminarium på fredagen om det. Det var busy.

LH Vi blev ju till och med omskrivna i den franska tidningen Le Monde och det tror jag inte är så vanligt så det var ju roligt.

Pgml Wow! Stjärna stjärna. Om vi skulle ta och ta tempen och kolla till hur den akademiska friheten står till i Sverige, vad säger lärosätena då?

LH Lärosätena säger väl att den akademiska friheten i stort är god. Vi har ju ställt frågor både om den akademiska friheten, hur den kan utmanas internt och också hur den kan utmanas externt, från utanför lärosätet. Generellt bedömer lärosätena att den är god men de ser väl fler externa utmaningar mot den akademiska friheten.

Pgml Vad säger du Martin?

MB Ja, men vi kan ju också, i det här uppdraget så har vi gjort en internationell utblick också och där kan vi se att Sverige i internationell jämförelse står sig Sverige ganska väl. Vi har en ganska stor, ganska bra akademisk frihet i Sverige. Så att överlag så ser det ju väldigt bra ut men som vi visar i rapporten också, att kollar man lite mer på djupet då som vi har gjort. Ser vad forskarna och lärarna doktoranderna säger också så finns det vissa saker som upplevs som utmanande mot den akademiska friheten.

Pgml Vi ska strax komma dit men jag tänkte att vi först kanske kunde titta lite smått på hur ni själva i den här arbetsgrupperna förhållit er till begreppet akademisk frihet. Det är ju inte helt lätt men nu när ni har jobbat med det här hur har ni då förhållit er till begreppet akademisk frihet?

MB Vi har hållt oss ganska hårt till lagtexten och där är den ju beskriven som fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning. Så det är liksom den definition som vi har om akademisk frihet och det är det vi håller oss till.

Pgml Lovisa, har du något att säga om akademisk frihet och hur ni har jobbat och förhållit er till begreppet i rapporten?

LH Nej, men jag tänker att det är viktigt att poängtera också att i och med att vi utgår ifrån högskolelagens definition så är det den individuella friheten, alltså, det reglerar inte förhållandet mellan staten och lärosätena utan relationen mellan lärosätet och individen. Så det är främst läraren och forskarens akademiska frihet som vi har tittat på. Sen så kan det vara värt att påpeka också att det reglerar den akademiska friheten i högskolans verksamhet, så det gäller både forskning och utbildning.

Pgml Rent konkret, när ni fick det här uppdraget från utbildningsdepartementet vad var uppdraget?

MB Uppdraget var att göra en analys av hur lärosätena arbetar med att främja och värna den akademiska friheten och i uppdrag var också beskrivet att vi ska göra del av uppdraget i form av fallstudier, vi ska inkludera en nationell bild och en internationell utblick. Så att vi har tagit oss an det här uppdraget med en väldigt bred ansats. Vi har ju många olika komponenter i det här uppdraget för att få så många vinklar som möjligt på akademisk frihet och för så många röster som möjligt.

Pgml Syftet. Varför har ni fått uppdraget?

MB Ja, det får du nog fråga utbildningsdepartementet om egentligen men jag tror att

utgångspunkten är ju att akademisk frihet är en väldigt viktig aspekt för både lärosätena, för forskningen, för den högre utbildningen men för samhället i stort också. Så det är en grundbult i vårt samhälle, vårt demokratiska samhälle och där någonstans med den utgångspunkten så var det väl anledning till att regeringen gav oss det här uppdraget också. För att det är en viktig sak och det är viktigt att vi kollar på det och analyser det, utvärderar och ser hur det funkar. Så där någonstans är väl syftet med det. Sen har vårt syfte varit att få en så bred och komplett bild som möjligt men syftet har också varit att vi ska kunna förse sektorn med underlag och mer kunskap för att kunna diskutera de här frågorna på ett bra och konstruktivt sätt. Att kunna utveckla och på sikt kunna stärka den akademiska friheten ytterligare i framtiden eller säkerställa att vi har en akademisk frihet även i framtiden.

Pgml Ni har jobbat ungefär i ett och halvt år med den här studien. Fallstudie får jag säga för det har ingått som en av komponenterna. Vi ska komma dit nu för rapporten i sig är ganska omfattande 150 sidor + lika mycket bilagor så att säga, så nu är den totalt 300 sidor. Genomföringen. Hur har ni genomfört det här arbetet med rapporten?

LH Vi började väl med en förstudie där vi dels gjorde sonderande intervjuer med personer i sektorn och också tog del av liksom litteratur, rapporter, artiklar som finns på området. Sedan gjordes också en beskrivning av den rättsliga regleringen och sedan genomförde vi ju flera olika delar som Martin pratade om tidigare. Vi skickade ut fyra frågor till lärosätena som de har fått svara på. Vi har gjort en enkät till lärare, forskare och doktorander och vi har gjort fyra fallstudier. Där vi har försökt beskriva fyra olika aspekter av hur lärosäten kan arbeta när den akademiska friheten utmanas eller hur de kan arbeta för att främja den.

Pgml Hur många har ni vänt er till?

MB Vi skickade ut fyra frågor till lärosätena så att det landade på lärosätets ledningsnivå kan man säga. Sen så fick man svara på det och sen så gjorde vi det här ganska omfattande enkätundersökningen också som gick ut till lärare, forskare och doktorander. Den baseras på ett urval på 10.000 personer ungefär som fick inbjudan till att delta i den här enkätundersökningen. Och det av totala rampopulationen som man säger. Totala antalet ungefär 40.000 på svenska lärosäten. Så en fjärdedel utav det drog vi och utav de 10.000 som fick inbjudan så var det då 38 % som valde att svara på enkäten.

Pgml En svarsfrekvens på 38 %. Är det bra?

MB Ja, allt är ju relativt. Så klart att det vore bra att ha ännu högre men 38 % skulle jag ändå säga är en väldigt bra svarsfrekvens. Om man ser andra undersökningar med den här målgruppen så ligger svarsfrekvensen lägre än så. Det är ju en allmän trend som vi har sett senaste åren, senaste decennierna skulle säga att svarsfrekvenserna på enkätundersökningar tenderar att minska över tid. Det blir svårare att få folk att svara på enkäter. Så med bakgrund mot de faktorerna så tycker jag 38%

är en väldigt bra svarsfrekvens. Det ger också en trygghet att vi kan dra, alltså vi kan uttala sig om hela populationen på ett ganska betryggande sätt. Alla de här 40.000 forskarna, lärarna och doktoranderna som finns där ute i Sveriges så har vi ändå på fötterna att kunna göra det tycker jag.

Pgml Det är hög trovärdighet med andra ord.

MB Ja, det skulle jag tycka.

LH Sedan har vi gjort en internationell utblick också som Martin berättade om som ingick i uppdraget och där har vi dels tittat på ett index för akademisk frihet som heter Academic Freedom Index för att se hur Sverige ligger till i relation till andra länder. Sen har vi också gjort en litteraturstudie där man har tittat på läget i ett urval av andra länder då för att se hur debatten förs om akademisk frihet och vilka frågor som lyfts i de länderna.

Pgml Om vi tar och tittar på vad lärosätesledningen svarar, vad säger ni då? Vad får ni för typ av respons eller utmaningar de ser från läroledningshåll?

LH Alltså de flesta lärosätena beskriver att framför allt hot och trakasserier mot lärare och forskare har ökat och att de utgör en utmaning mot den akademiska friheten.

Pgml Om man ser till forskare och doktorander, lärare vad ser de för utmaningar akademisk frihet har?

MB Det är en fråga som vi har ställt rätt upp och ner. Först så ställde vi frågan huru vidare de anser att den akademiska friheten är utmanad idag på svenska lärosäten. Där var det ungefär varannan som svarade att, ja, de tycker att den är utmanad. Det är en siffra som är ganska iögonfallande, man kan tycka att den är hög. Men då behövde vi i rapporten att man måste se det i ljuset av vad man anser utmanar, precis som du frågar. Och alla de här som uttrycker, tycker att den är utmanad fick i fritext beskriva på vilket sätt den är utmanad. De svaren har vi ju kodat och analyserat och kategoriserat och det visar framförallt på en stor bredd. Man ser många olika faktorer och det finns en stor bredd i de svaren men det finns några generella mönster, några större grupper, typer av svar som man ser. Det är framför allt att många lärare, forskare och doktorander hänvisar till olika typer av politisk påverkan. Man upplever att politiken är inne och styr och påverkar både forskning och högre utbildning på olika sätt. Sen är det många som hänvisar till forskningsfinansieringssystemet, hur det ser ut och funkar och är utformat och sen så är det en del som pekar på etikprövningsprocesser. Alla de här tre faktorerna är sånt som ligger utanför ramarna för det uppdrag som vi har fått. Vi ska vi ju kolla på den individuella akademiska friheten och inte relationen till politiken eller revisionen till mellan lärosäten stat till exempel. Men någonting som framkommer i de här är svaren också är att relativt många beskriver att de upplever en likriktning eller en homogenisering i de akademiska miljöerna. Där man undviker att ta ut svängarna, man håller sig till

någon slags vetenskaplig mittfåra både forskningsmässigt men även i den akademiska diskussionen. En del beskriver det som att det är lågt i tak.

Pgml Rundgång då? Man rör sig i det bekväma rummet.

MB Ja, precis.

Pgml Har det påverkat dem individuellt att de har ändrat sin forskning?

MB Ja, men det har det gjort. Den frågan har vi ställt också; Hur de, om de har påverkat sitt beteende och det är precis som du säger, att det är en del som uppger att de har bytt forskningsområde. Till exempel att de undviker att forska inom vissa ämnen eller vissa frågor kanske av den anledningen. Eller att de undviker att undervisa om vissa frågor eller ta upp vissa saker i undervisningen.

Pgml För att studenter eventuellt trycker på från det hållet då eller?

MB Ja, precis. Ja, för att undvika sådana situationer där det skulle kunna tänkas liksom uppstå en situation. Så det är några saker som de uttryckligen säger har påverkat dem då på det sättet.

Pgml Om vi återgår till det här att vi tittar på de här svaren ni har fått dels ifrån lärosätesledningen och sedan de svaren, utmaningarna, som lärare, forskare och doktorander ser. När ni ser de här båda gruppernas svar märker ni någon liksom motsättning i den här? Har de här två olika områdena olika uppfattning om akademisk frihet eller är alla bara amen i kyrkan och om man kör på?

LH Jag skulle väl säga att de lyfter ganska mycket samma teman men det kan ju vara så att de lyfter olika aspekter av temana. Men i stort skulle jag ändå säga att de har liksom en liknande bild.

MB Finns vissa saker som. Men är ett resultat ifrån enkätundersökningen till exempel det var att vi kunde se att när forskarna, lärarna och doktoranderna upplever att deras akademiska, deras egna akademiska frihet är utmanad, så är det väldigt sällan som de tar stöd och hjälp från lärosätet eller från sin arbetsgivare. Utan man försöker lösa situationen själv och då finns det ju såklart en risk att det som händer och det som utmanar den akademiska friheten ute på lärosätena aldrig kommer lärosätena tillkänna då. Att det finns ett mörkertal kring det där. Så där per automatik så kan det vara så att lärosätesledningarna och forskarna, lärarna och doktoranderna har lite olika bild eller uppfattning om vad det är som sker där ute som utmanar den akademiska friheten.

Pgml Men vet de hur man vänder sig till sitt lärosäte då om de har ett problem som de har tampas med och som knyter an till akademisk frihet?

MB Ja. Nej, men det kan vi se också. Vi har ställt frågor också om man vet vart man ska vända sig. Nu har jag inte siffran i huvudet men det är många som inte vet vart de ska vända sig också. Det finns en problematik i det där också.

Pgml Det blir ett moment 22.

MB Ja, precis. Men vi kan också se, om vi kombinerar de frågorna och kollar på resultatet, så vi se att även om man vet vart man ska vända sig så gör man inte det ändå. Det är ett tydligt mönster som vi ser också. Det handlar inte bara om kunskap om vart man ska vända sig för att få stöd utan man gör det inte ändå.

Pgml Ojdå, det låter inte bra. Det låter ju nästan som om man är kuvad.

MB De kanske man inte skulle säga men det handlar ju om att man. Att mycket av det här, liksom man förväntar sig lösa de här frågorna i kollegiet också. Det går tillbaka till kollegiet, till den akademiska miljön också.

Pgml Men det kan bli svårt om det är en väldigt homogen kultur där och det kanske inte är okej att komma in med den problematik man själv har då?

MB Nej, precis. Nej, men det kan ju vara problematiskt om man upplever att det som utmanar ens akademiska frihet bottnar i den kollegiala miljön så kan det vara svårt att vända sig till kollegiet för att lösa problemet. Så att det. Ja, det finns många aspekter av det här och mycket i resultaten som man kan problematisera kring och vrida och vända på. Så är det.

Pgml Men hur är det då, har de anställda vid lärosätena till exempel god kunskap om akademisk frihet?

MB I enkätundersökningen så ställde vi den frågan rätt upp och ner också. Ifall man anser att man har den kunskap som man behöver för att kunna verka i rollen som forskare och lärare. Här så såg vi att det var 53 % som svarade att de har den kunskapen. Medans 25 % svarade att de upplever att de inte har den kunskapen som de behöver. Sedan var det ganska hög andel, 22 %, som svarade Vet ej på den frågan. Och det är också en indikation på att dels är frågan kanske svår. Liksom hur mycket kunskap behöver jag men också att själva begreppet kan vara svårt också. Men vad är akademisk frihet och vilka spektra ingår i det? Och sen så kan jag också säga att vi ställde också en rak fråga huru

vida man skulle vilja lära sig mera om akademisk frihet. Där var det 68 % om jag inte minns fel som svarade att Ja de skulle vilja lära sig mer om akademisk frihet. Det är ju en indikator på också att det finns ett behov och ett sug av mera kunskap kring akademisk frihet. Mer på fötterna för att kunna för att kunna liksom verka på ett bra sätt som i sin roll på lärosätena.

Pgml Akademisk frihet, svårt begrepp sa vi. Det håller vi med om. Gränserna går här och där höll jag på att säga men oavsett så har det här begreppet kommit och gått i all tid och särskilt kanske de senaste åren så har det varit på tapeten. Jag tänker i samhällsdebatten som har florerat kring cancel kulturen. Hur framgår cancel kulturen i den här rapporten?

LH Vårt uppdrag har handlat om liksom akademisk frihet och inte om cancel kultur. Så att vi har ju inte behandlat det speciellt eller definierat det eller tagit upp det. Det vi kan se är att de som svarar på enkäten, som tycker att den akademiska friheten är utmanad i fritextsvaren så är det knappt 1 % som nämner begreppet cancel kultur.

Pgml Förvånar det er? Jag tänker att det har varit så starkt ord i ganska lång tid i samhällsdebatten.

MB Jag vet inte om det förvånar för det är också begrepp. Du har helt rätt i att det är någonting som har cirkulerat väldigt mycket i media. Det har debatterats väldigt mycket kring just cancel kultur. Men det är också lite problematiskt begrepp och så det finns kanske inga direkta definitioner av det heller. Så att jag vet inte om det förvånar att det var en så låg andel som uttryckligen sa cancer kultur, att det är ett problem. Beror lite på vad man lägger in i det begreppet också. Det kanske finns andra delar av det vi har kommit fram till som man skulle kunna väva in i ett sånt typ av begrepp. Men det viktigaste här är ju att vi har ju inte fått något uppdrag om cancer kultur. Vi har fått ett regeringsuppdrag om att kolla på akademisk frihet.

Pgml Jag kommer ändå komma med en fråga som ni inte heller har haft i uppdrag att genomföra så att säga. Det är ju de här som handlar om lärosätenas autonomi. För dem inom sektorn, högskolesektorn, som jag har träffat inför den här rapporten, inför det här programmet också. Samtliga där tycker att det är där problemet ligger. Att de inte har tillräcklig autonomi ifrån staten. Att lärosätena är uppbundna, politiskt styrda, finansiellt är de också styrda kan man säga, i att man viker forskningsmedel till särskilda områden och så. Som ni sa, det här låg inte i ett ert uppdrag men i era fritextsvar så kommer ju de här områdena är ganska högt upp.

MB Ja, så är det. Då måste man se till hur frågan var ställd och den var ju ställd väldigt öppen. Det handlar om vad de anser utmanar den akademiska friheten generellt. Då kommer ju, som jag sa, många pekar på olika former av politisk styrning och hur forskningsfinansieringssystemet ser ut. Så är det. Om man ska utveckla det lite så är det. Ibland vävs de där ihop och så att man menar att den

politiska styrningen sker till stor del genom forskningsfinansieringssystemet och att det finns en politisk styrning ut av till exempel satsningar på vissa områden eller riktade utlysningar till exempel. Att man då upplever som forskare, lärare att det begränsar den akademiska friheten generellt.

Pgml En av alla röster från lärosätena som är kritisk till den politiska styrningen är rektor Martin Hellström vid Mälardalens universitet och som Ämbetet intervjuade i vårt andra poddavsnitt då han sa så här.

Martin Hellström (MH) Alltså idag har vi till exempel en situation där riksdagen sätter sig och pådyvlar våra utbildningar ett visst antal examensmål. I vissa förskoleutbildningar är det upp till 29 stycken. Det är internationellt otänkbart. Alltså det där är verkligen ingenting som man förknippar med den akademiska friheten, att man gör partipolitik delvis av den typen av examensmål för vissa utbildningar.

Pgml Ja, även om frågan om lärosätenas autonomi inte ingick i uppdraget från utbildningsdepartementet framgår ändå utmaningen tydligt bland fritextsvaren i rapporten. Där hela 29 % svarar att den politiska styrningen utmanar deras akademiska frihet. Vi hör åter Martin Bergman vid UKÄ.

MB Men viktigt är också här att påpeka tycker jag i våran rapport också, att det vi återger just i de här enkätdelarna och just i fritextsvaren så har vi valt att ligga väldigt empirinära när vi återger det här. Vi skriver fram uttryckligen vad de lärarna, forskarna och doktoranderna säger i sina svar. Så det är en. Ja, det är så man ska se det liksom.

LH Och det är ju en sådan fråga där vi ser att lärarna, forskarna och doktoranden är ganska överens med lärosätena för de lyfter ju också frågor om forskningsfinansieringen och styrningen.

Pgml Ni har fått fritextsvar på den här enkätundersökningen, ni har frågat särskilda frågor till universitetsledningen men ni har också gjort en fallstudie. Berätta lite om någon av fallen eller om ni vill klumpa ihop det till alla fyra. Jag vet att det är fyra fallstudier.

LH Men vi har gjort fyra fallstudier det vi har försökt belysa olika aspekter. Så att vi försökt belysa i en fallstudie vad som lärosätet kan arbeta när den akademiska friheten utmanas internt och sen annan när den utmanas externt och sen har vi försökt ge en bild av hur det ser ut både vad gäller utbildning och forskning.

MB Men sammantaget så är väl både fallstudien och från andra delar också är väl kontentan också att den akademiska friheten kan utmanas i väldigt många olika situationer. Det är väldigt många olika aspekter av det akademiska vardagslivet där den faktiskt kan utmanas och där då enligt forskarna och

lärarna själva där den också utmanas. Så det är liksom lärdomarna, att det finns en stor variation i när, vilka situationer den kan utmanas. Det försöker vi fånga upp de här fallstudierna också och dra lärdomar ut av det.

LH Något som också är väldigt intressant vad gäller det är ju att vi har en fråga i enkäten där vi frågar om lärarna, forskarna och doktoranderna har varit med om olika situationer som vi beskriver och sen får de som har varit med om detta ta ställning till om det har utmanat deras akademiska frihet eller inte. Där ser man ju också att även om de har varit med om liknande situationer så är det ju ingen situation som alla beskriver som utmanande för den akademiska friheten eller som ingen beskriver som utmanande för akademiska friheten utan det är ju en variation mellan 30 någonting till 70 någonting procent av hur många som tycker att den akademiska friheten utmanades i den specifika situationen. Så det är också intressant och lyfta att man kan vara med om liknande situationer eller situationer som kan beskrivas likadant och ändå uppfatta de på olika sätt.

MB Vi frågar ifall de anser att den akademiska friheten är utmanad i våra frågor generellt. Där kan vi till exempel se att när vi ställde den här frågan om de har förändrat sitt beteende på något sätt när den har blivit utmanad så var det en fjärdedel som sa att det inte har förändrat deras beteende. Så även fast den blir utmanad på ett personligt för den individuella personen så kan det vara så att man känner sig rustad för att kunna hantera den situationen på ett bra sätt. Att man liksom står pall för det då också.

Pgml Man är trygg ändå så att säga.

MB Man är trygg ändå även om man ser att det här var uppenbart en situation som utmanade den akademiska friheten för mig. Det finns många aspekter.

Pgml Vi har sagt det innan men det tål att upprepas, att överlag så står sig den svenska akademiska friheten god men om vi tittar utomlands hur förhåller det sig då? Hur rankas den svenska akademiska friheten internationellt?

LH Ja, jag tror att mycket när vi säger att den akademiska friheten är god i Sverige så är det ju också att vi utgår ifrån det akademiska frihetsindexet som vi har tittat på i rapporten och som vi beskriver där. Det är just där som vi kan se att Sverige i relation till andra länder står sig ganska väl.

MB Ja, just kring index så kan vi säga att det är ju Academic Freedom Index baseras på fem olika indikatorer. Och de flesta relaterar just till den här individuella akademiska friheten som vi undersöker. Totalt sätt på indexet så ligger Sverige i topp tio procent i världen alla fall för akademisk frihet. Av de här fem indikatorerna så är det en indikator som handlar om just institutionell autonomi och där ligger vi lite lägre jämfört med de andra indikatorerna. Det går tillbaka lite delvis också till organisationsformen för svenska lärosäten där många är myndigheter som står i direkt kontroll under

staten liksom. Det skiljer ju sig mellan länder absolut.

LH Det är ju som den här rapporten från Europaparlamentet, som jag nämnde tidigare, den säger ju att Sverige är ett av EU-länderna med mest akademisk frihet i praktiken medans det rättsliga skyddet för den akademiska friheten är bland de svagaste i EU-länderna.

Pgml Frågan om lärosätenas autonomi och hur omfattande den institutionella akademiska friheten ska vara för universitet och högskolor för att tydligare vara självständiga lärosäten är åter en fråga som engagerar rektor Martin Hellström vid Mälardalens universitet, som också pekar på att Sverige hamnar långt ned i europeisk jämförelse när det gäller lärosätenas autonomi i förhållande till staten.

MH Så den akademiska friheten alltså den är ju garanterat i den smala lilla omfattning den är stipulerad. Så vi behöver en saklig diskussion hur vi kan gå vidare med en mer institutionell frihet för våra universitet och högskolor och att vi inte hela tiden få en jumboplats i internationella jämförelser med hur den akademiska friheten är tillämpad i olika länder.

Pgml Du menar att den är svag i Sverige internationellt sett?

MH Ja, det menar inte jag utan det är ju en välkänd sanning som man kan du läsa i olika rankningar. Jag skulle nog vilja gissa att det är oftast faller på sådana saker som jag nämnde. Alltså att regeringen direkt ingriper i utformningen av examensmål. Jag vet inget land där detta skulle tillämpas men också frågan hur fria universitet och högskolor är i sin institutionella författning. Och vi är ju en statlig myndighet och binder ju upp oss till staten. Sedan finns det också inom universitet och högskolor en rädsla att lämna den trygga statliga famnen. Så det har väl två sidor det också men jag tror att vi måste ta den diskussionen och titta på länder som löser det på ett väldigt bra sätt.

Pgml Åter till Lovisa Hellberg vid UKÄ.

LH I vårt uppdrag så har vi utgått från lagtexten och det handlar om den individuella akademiska friheten men det är ju tydligt i svaren från lärosätena och enkätsvaren från lärare, forskare och doktorander att de ser akademisk frihet som någonting bredare och som någonting mer som innefattar den institutionella autonomi till exempel. Så att det är ju. Det är ju också någonting som vi visar på i rapporten och som vi hoppas ska kunna ligga till grund för fortsatta samtal om det här och då är det ju också bra att först landa i vad är det vi menar när vi pratar om akademisk frihet.

Pgml Den här rapporten, hur har den tagits emot? Har ni fått någon feedback på den?

MB Jag tycker den har tagit emot väldigt väl både av lärosätena men även av departementet också. Så att jag tycker att den har landat väl det men det är klart det finns en diskussion kring vad vi har kommit fram till. Det är ju också det vi vill också. Att man ska använda den här rapporten som underlag för vidare diskussion. Men överlag så skulle jag säga att jag tycker att den har tagits emot väl.

Pgml Går det att summera, kan ni summera vad ni har kommit fram till?

MB Ja, det beror på hur lång summering man ska ha. Jag skulle nog summera ihop som att ur ett internationellt perspektiv så har vi en god och väl fungerande akademisk frihet i Sverige. Kollar man lite noggrannare och hör med lärosätena och med forskarna, lärarna och doktoranderna själva så finns det vissa utmaningar. Utmaningarna är kopplat både till forskning och till undervisning. Men i och med att det finns en del utmaningar så finns det också saker att kunna förbättra och kunna arbeta med för att kunna stärka akademisk frihet ytterligare i Sverige i framtiden. Det är vår förhoppning att det ska kunna bidra till en sån utveckling.

Pgml Ja, och det måste väl ändå vara en bra summa i sig, att man ger ett stort brett fint underlag bearbetat att just gå vidare med ute på lärosätena?

MB Precis och det är viktigt att betona att ansvaret ligger ju på lärosätena också att vi kan förse med underlag och vi vara en del i det men sen att omvandla det här till praktik på det sätt man tycker är bäst, det är upp till lärosätena att kunna göra.

Pgml Bland alla de här resultaten ni har fått in nu är det någonting som ni själva i gruppen är väldigt förvånade över? Vad har överraskat er?

LH Jag blev kanske lite förvånad över den här frågan som jag beskrev tidigare när vi beskriver situationer och sen så fick respondenterna ta ställning till om de hade utmanat deras akademiska frihet eller inte. Att det inte verkade finnas så mycket konsensus kring vad som var utmanande för den akademiska friheten eller inte. Men där så finns det också stora möjligheter att diskutera det på lärosätena och vi har inte heller ställt följdfrågor om liksom exakt vad de upplevde eller vilket stöd de kände att de hade och så där. Så det finns ju många saker som kan påverka det. Men det tyckte jag ändå var väldigt intressant.

MB Vi har levt i det här liksom uppdraget så länge nu också och analyserna så det är svårt att peka på vad som förvånar. Däremot så tycker jag att det finns en del resultat i framförallt enkätundersökningen som är väldigt tydliga väldigt klara. Det är bland annat att det är relativt få som söker stöd och hjälp från lärosätet när de känner att deras egna akademiska frihet är utmanad. Det är ändå tydligt mönster som vi ser. Sen tycker jag att det är intressant också att det är så många som uttrycker att de skulle vilja lära sig mer om akademisk frihet. Det vittnar om ett sug efter mer

kunskap om vad det handlar om egentligen. Tydliga och intressanta resultat.

Pgml Stort tack Martin Bergman och Lovisa Hellberg, utredare här på UKÄ:s analysavdelning och medförfattare till rapporten om akademisk frihet. Stort tack för att ni kom till Ämbetet och gav oss den här helhetsbilden av rapporten som UKÄ nyligen redovisade för utbildningsdepartementet.

MB, LH Tack för att vi fick komma hit! Tack så mycket!

Pgml Vill du ladda ner rapporten Akademisk frihet i Sverige - Regeringsuppdrag om lärosätenas arbete med att främja och värna akademisk frihet, ja då hittar du den som Pdf-fil på uka.se/akademisk_frihet.

AVA Du har hört Ämbetet - en podd om högre utbildning. Ämbetet produceras av Universitetskanslersämbetet och i redaktionen ingår Urban Göranson och Karl Edqvist. Vill du kontakta Ämbetet så skriver du till e-postadressen press@uka.se och besök gärna vår hemsida, uka.se. Tack för att du har lyssnat och vi hörs snart igen!